

ԽԿԿ չափանիշների հետ կապված զարգացումները բանտարկության հարցերի շուրջ

*Քաղվածք 11-րդ Ընդհանուր զեկույցից,
Տպագրված 2001թ*

Անձնակազմի և ազատազրկված անձանց հարաբերությունները

26. Մարդասիրական Ուիդիչ հիմնարկների համակարգի անկյունաքարը, անկասկած, հանդիսանում է ճիշտ ձևով ընտրված և համապատասխան ուսուցում ստացած կալանավայրի անձնակազմը, որը կարողանում է հստորեն կառուցել իր հարաբերությունները ազատազրկված անձանց հետ, և որի համար իր աշխատանքը նաև կոչում է: Ազատազրկված անձանց հետ պոզիտիվ հարաբերությունների կառուցումը այդ կոչման հիմնական գործոններից մեկն է:

Ցավոք սրտի, ԽԿԿ-ն հաճախ առնչվում է այնպիսի դեպքերի հետ, երբ անձնակազմի և ազատազրկված անձանց հարաբերությունները կրում են ձևական և ոչ անմիջական բնույթ. անձնակազմը դրսևորվում է անհոգի վերաբերմունք ազատազրկված անձանց նկատմամբ և նրանց հետ հաղորդակցվելը համարում իր աշխատանքի համար երկրորդական գործ: Այս մոտեցման համար բնորոշ են ԽԿԿ-ի կողմից հաճախ հանդիպող հետևյալ դեպքերը՝ ազատազրկված անձանց պարտադրում են կանգնել դեմքով դեպի պատը և սպասել մինչ իրենց կմոտենան բանտի աշխատակիցները կամ կանցնեն այցելուները, հիմնարկի ներսում տեղաշարժվելիս ազատազրկված անձանցից պահանջում են գլուխները կախել, իսկ ձեռքերը պահել մեջքի ետևում, հսկիչները մահակները պահում են ցուցադրական և նույնիսկ վրդովեցուցիչ ձևով: Անվտանգության տեսակետից այսպիսի գործողությունների որևէ անհրաժեշտություն չկա և նրանք բոլորովին չեն նպաստում անձնակազմի և ազատազրկված անձանց հարաբերություններին:

Ազատազրկման վայրերի անձնակազմերի արհեստավարժությունը պահանջում է, որ նրանք, ուշադրություն դարձնելով անվտանգության և կարգապահության հարցերին, միաժամանակ, ազատազրկված անձանց հետ պատշաճ և մարդկայնորեն վարվելու ունակություն ունենան: Այս առումով բանտերի վարչակազմը պետք է քաջալերի անձնակազմին՝ չափավոր վստահությամբ վերաբերվել բանտարկյալների հետ, ակնկալելով, որ նրանք իրենց պետք է պահեն ինչպես հարկն է: Անձնակազմի և

ազատագրկված անձանց կառուցողական պոզիտիվ հարաբերությունների զարգացումը ոչ միայն կնվազեցնի դաժան վերաբերմունքի հավանականությունը, այլև կուժեղացնի վերահսկողությունն ու անվտանգությունը: Վերջինս ավելի կկարևորի բանտերի անձնակազմի աշխատանքը:

Անձնակազմի և ազատագրկված անձանց պոզիտիվ հարաբերությունների ապահովումը մեծապես կախված է ազատագրկված անձանց պահման և իրենց գործունեության համար տրամադրվող տարածքներում յուրաքանչյուր, տվյալ պահին անհրաժեշտ անձնակազմի համապատասխան քանակի առկայությունից: ԽԿԿ-ի պատվիրակությունները հաճախ գտնում են, որ այդ պայմանը չի ապահովվում: Անձնակազմի ոչ բավարար քանակը և աշխատանքային հերթափոխի որոշակի համակարգը նվազեցնում է ազատագրկված անձանց հետ անմիջական շփման հնարավորությունները և, անկասկած, արգելք հանդիսանում պոզիտիվ հարաբերությունների զարգացման համար. ընդհանուր առմամբ դրանք ստեղծում են ոչ ապահով միջավայր և՛ անձնակազմի, և՛ ազատագրկված անձանց համար:

Հարկ է նաև նշել, որ անբավարար դրույքաչափերի դեպքում տվյալ հիմնարկում անվտանգության և ռեժիմային կարգի անհրաժեշտ մակարդակի ապահովման համար կարող է արտաժամյա աշխատանքների զգալի քանակի անհրաժեշտություն առաջանալ: Այդպիսի իրավիճակը, ամենայն հավանականությամբ, կարող է անձնակազմի մոտ ուժեղ ստրեսներ առաջացնել, որը կբերի ժամանակից շուտ ուժերի սպառմանը: Մի իրավիճակ, որը հավանաբար կնպաստի յուրաքանչյուր ուղղիչ հիմնարկի մթնոլորտի լարվածության բարձրացմանը:

Բռնության դեպքեր ազատագրկված անձանց միջև

27. Անձնակազմի պարտականությունն է հոգալ իրենց տնօրինության տակ գտնվող անձանց մասին, որը նաև նշանակում է պատասխանատվություն՝ պաշտպանելու ազատագրկված անձանց միմյանց նկատմամբ բռնության արտահայտություններից: Բռնության դեպքերը բանտարկյալների միջև, փաստորեն, սովորական երևույթ են բոլոր ուղղիչ հիմնարկների համակարգերում: Բռնություններն իրենց մեջ ներառում են նման երևույթների մի լայն հավաքածու՝ սկսած հետապնդման թաքուն ձևերից մինչև ակնհայտ ահաբեկումը և ֆիզիկական լուրջ հարձակումները:

Ազատագրկված անձանց միջև բռնության երևույթի կանխումը պահանջում է, որ բանտի անձնակազմը հնարավորություն ունենա, այդ թվում նաև պաշտոնադրույքների մակարդակների ճիշտ բաշխման շնորհիվ, պատշաճ ձևով իրագործելու լիազորությունները և կատարելու իր առջև դրված վերահսկողական խնդիրները: Անձնակազմը պետք է զգոնություն ցուցաբերի տագնապալի երևույթների նշանների առկայության նկատմամբ և կարողանա հաստատակամությամբ և անհրաժեշտության դեպքում պատրաստակամությամբ ու մասնագիտորեն միջամտել: Այս կոնտեքստում որոշիչ գործոն է հանդիսանում, անվտանգության և խնամքի հասկացությունների վրա հիմնված, անձնակազմի և ազատագրկված անձանց միջև պոզիտիվ հարաբերությունների առկայությունը, որը մեծ մասամբ կախված է միջանձնական հաղորդակցման համապատասխան հմտություններից տիրապետող անձնակազմից: Բացի այդ, ղեկավարությունը պետք է ամենայն պատրաստակամությամբ օժանդակի անձնակազմին

իր լիազորությունների իրականացման գործում: Շատ հավանական է, որ անհրաժեշտ կլինի ձեռնարկել կոնկրետ իրավիճակին համապատասխանող անվտանգության հատուկ միջոցներ (այդ թվում նաև խուզարկություններ անցկացնելու արդյունավետ ընթացակարգեր): Թեև այս միջոցները կարող են լրացնել միայն վերոհիշյալ հիմնական հրամայական պահանջները: Բացի դրանից, ուղղիչ համակարգը պետք է լուծի ազատագրված անձանց համապատասխան դասակարգման և բաշխման հարցը:

Հատկապես բարձր է հավանականությունը, որ բռնությունների կենթարկվեն այն ազատագրված անձինք, որոնք կասկածվում կամ մեղադրված են սեռական հանցագործությունների մեջ: Այդպիսի գործողությունների կանխարգելումը միշտ բարդ խնդիր է: Այս խնդիրը հաճախ լուծում են այդ անձանց մյուս կալանավորվածներից առանձնացնելով: Սակայն այս «հարաբերական» անվտանգությունը կարող է վատ հետևանքներ ունենալ ազատագրված անձանց համար, քանի որ նրանց համար նախատեսված միջոցառումների ծրագրերը շատ ավելի սահմանափակ են, քան սովորական ռեժիմով իրականացվող ծրագրերը: Հարցի մեկ այլ լուծում է՝ սեռական հանցագործությունների մեջ կասկածվող կամ մեղադրվող ազատագրված անձանց տեղավորումը տվյալ հիմնարկի տարբեր մասերում: Այսպիսի մոտեցման հաջող իրականացման համար պետք է ստեղծել անհրաժեշտ մթնոլորտ, որը ազատագրված անձանց, ինչպես հարկն է, հնարավորություն կտա ինտեգրացվել սովորական խցերում պահվող անձանց հետ: Ուղղիչ հիմնարկների անձնակազմը պետք է, մասնավորապես, բարեխղճորեն և հաստատակամությամբ վերաբերվի թշնամության կամ հետապնդման նշանների դրսևորմանը: Երրորդ մոտեցումն այն է, որ ազատագրված անձանց կարելի է տեղափոխել մի այլ հիմնարկ, միաժամանակ ձեռնարկելով այնպիսի միջոցներ, որոնց նպատակն է թաքցնել իրենց կողմից կատարված հանցագործությունների բնույթը: Այս մոտեցումներից յուրաքանչյուրը ունի իր առավելությունները և թերությունները, և ԽԿԿ-ն չի փորձում պաշտպանել այս մոտեցումներից որևէ մեկը, հակադրելով այդ մոտեցումները միմյանց: Մոտեցման ընտրության որոշումը, իրոք, հիմնականում կախված է յուրաքանչյուր գործի կոնկրետ հանգամանքներից:

Բանտերի գերբնակեցումը

28. Բանտերի գերբնակեցման երևույթը ամբողջ Եվրոպայով մեկ շարունակում է քայքայել ուղղիչ համակարգերը և լրջորեն ձախողել ազատագրված անձանց պահման պայմանների բարելավման փորձերը: Գերբնակեցման բացասական ազդեցության հետևանքները արդեն լուսաբանված են նախորդ Ընդհանուր հաշվետվություններում¹: Քանի որ ԽԿԿ-ի գործունեության շրջանակները տարածվել են Եվրոպայի ամբողջ մայրցամաքով, Կոմիտեն հայտնաբերել է, որ ազատագրված անձանց ծավալները շատ բարձր են, որի պատճառով բանտերը գերբնակեցված են: Միայն հանցագործության բարձր մակարդակով չի կարելի համոզեցուցիչ բացատրություն տալ այն փաստին, թե ինչու է պետությունն ազատագրվում այդքան մեծ թվով քաղաքացիների: Այս երևույթի համար մասամբ պատասխանատու են իրավապահ և դատական մարմինների աշխատակիցները:

¹ 2-րդ Ընդհանուր հաշվետվություն - CPT/Inf (92) 3 կետ 4, և 7-րդ Ընդհանուր հաշվետվություն - CPT/Inf (97) 10, կետեր 12-15:

Այս պարագաներում հարցը հնարավոր չի լինի լուծել չափից ավելի գումարներ ծախսելով ուղղիչ հիմնարկների վրա: Դրա փոխարեն պետք է վերանայել ներկայիս գործող կալանքի տակ պահվելուն վերաբերող օրենսդրությունն ու իրավակիրառական պրակտիկան, ինչպես նաև ազատագրելու չնախատեսող դատավճիռների ցանկը: Հենց այս մոտեցումն էլ պաշտպանում է Նախարարների կոմիտեի թիվ R (99) 22 հանձնարարականը բանտերի գերբնակեցման և բանտարկյալների թվի աճի մասին: ԽԿԿ-ն մեծ հույսեր ունի, որ այդ կարևոր փաստաթղթում շարադրված սկզբունքները իրոք կկիրառվեն անդամ պետությունների կողմից, այս հանձնարարականի կատարումը պետք է անմիջականորեն վերահսկվի Եվրոպայի խորհրդի կողմից:

Բազմաբնակ կացարաններ

29. ԽԿԿ-ի կողմից այցելված մի շարք երկրներում, հատկապես կենտրոնական և արևելյան Եվրոպայում, ազատագրված անձանց ապրելու վայրերը հաճախ իրենցից ներկայացնում են մեծ կացարաններ, որոնց մեջ մտնում են ազատագրված անձանց կողմից ամենօրյա օգտագործման բոլոր կամ գրեթե բոլոր տարածքները, ինչպես օրինակ՝ քնելու և ապրելու տեղերը, սանհանգույցները: ԽԿԿ-ն առարկում է փակ բանտերում այսպիսի տեղավորման սկզբունքին և այս առարկությունները ավելի են հիմնավորվում, երբ դա վերաբերում է ծայրահեղ նեղ և առողջության համար վնասակար պայմաններին: Անկասկած, տարբեր գործոնները՝ այդ թվում մշակութային բնույթի, որոշ երկրներում կարող են ավելի գերադասելի դարձնել բանտարկյալները ոչ թե մեկուսի, այլ խմբային պահման ձևերը: Թեև տասնյակ բանտարկյալների միասին կեցության պայմանները ավելի շատ առարկություններ են առաջացնում, քան թե խրախուսվում են:

Բազմաբնակ կացարանները անխուսափելիորեն ենթադրում են, որ բանտարկյալները իրենց ամենօրյա կյանքում զրկված պետք է լինեն անհատական առանձնացման հնարավորությունից: Ավելին, այս պայմաններում բարձր է նաև ահաբեկման և բռնության հավանականությունը: Ապրելու այսպիսի պայմանները բերում են հանցավոր մթնոլորտի զարգացմանը և նպաստում հանցավոր կազմակերպությունների համախմբվածությանը: Նրանք, նմանապես, կարող են ծայրահեղ դժվարացնել և մինչև անգամ անհնարին դարձնել անձնակազմի կողմից, ինչպես հարկն է վերահսկողության իրականացումը, օրինակ՝ բանտերում զանգվածային անհնազանդության դեպքերում դժվար կլինի խուսափել արտաքին միջամտությունից, այդ թվում նաև զգալի ուժի կիրառումից: Բանտարկյալների պահումը նման պայմաններում գրեթե անհնարին է դարձնում յուրաքանչյուր դեպքի ռիսկի և կարիքների գնահատման վրա հիմնված առանձին բանտարկյալների ճիշտ տեղաբաշխումը: Այս բոլոր խնդիրները ավելի են բարդանում, երբ բանտարկյալների թիվը գերազանցում է բնակեցման բավարար մակարդակը. ավելին, այսպիսի իրավիճակում կենցաղային հարմարանքների լվացարանների և զուգարանների ծանրաբեռնվածությունը և անբավարար օդափոխությունը հաճախ կարող են ստեղծել ծանր պայմաններ:

ԽԿԿ-ն նմանապես ընդգծում է, որ բազմամարդ կացարաններից բնակեցման ավելի փոքր տեղամասերի անցմանն ուղղված քայլերից բացի, պետք է ձեռնարկվեն նաև միջոցներ, որոնք կապահովեն բանտակալների օրվա բավարար մասը բնակեցման տեղամասերից դուրս անցկացնելու և տարբեր բնույթի օգտակար գործողություններով զբաղվելու հնարավորությունները:

Բնական լույսից և մաքուր օդից օգտվելու հնարավորություն

30. ԽԿԿ-ն հաճախ ականատես է լինում խցերի պատուհանների վրա տեղադրված այնպիսի սարքերի, ինչպիսին են շերտավարագույրները, շերտաձողիկները կամ շերտաթիթեղները, որոնք զրկում են բանտարկյալին բնական լույսից օգտվելու հնարավորությունից և թույլ չեն տալիս մաքուր օդի մուտքը ապրելատեղ: Այս դեպքերը բնորոշ են այն հիմնարկներին, որտեղ պահվում են կալանքի տակ գտնվող կալանավորված անձինք: ԽԿԿ-ն լիովին ընդունում է, որ որոշ բանտարկյալների նկատմամբ անկասկած կարող է անհրաժեշտություն առաջանալ իրագործելու միմյանց հետ համաձայնության գալու և/ կամ հանցավոր գործունեության հավանականությունը կանխելուն ուղղված հատուկ անվտանգության ապահովման միջոցներ: Սակայն այս տիպի միջոցների կիրառումը պետք է լինի բացառություն, այլ ոչ թե կանոն: Սա ենթադրում է, որ համապատասխան մարմինները պետք է ուսումնասիրեն յուրաքանչյուր բանտարկյալի հետ կապված դեպք և որոշեն արդյո՞ք իրոք հիմնավորված է տվյալ դեպքում հատուկ անվտանգության միջոցների կիրառումը: Ավելին, այդ միջոցների անհրաժեշտության դեպքում էլ տվյալ բանտարկյալները չպետք է երբևիցե զրկվեն բնական լույսից և մաքուր օդից: Վերջիններս կյանքի կենսական տարրերն են, որոնցից յուրաքանչյուր ազատագրված անձ իրավունք ունի օգտվելու, բացի դրանից այս տարրերի բացակայությունը ստեղծում է հիվանդությունների և հատկապես պալարախտի տարածման համար նպաստավոր պայմաններ:

ԽԿԿ-ն ընդունում է, որ ուղղիչ հիմնարկներում կյանքի բավարար պայմանների ապահովումը կարող է կապված լինել մեծ ծախսերի հետ, և շատ երկրներում բարեփոխումները խոչնդոտվում են միջոցների բացակայության պատճառով: Այնուամենայնիվ խցերի պատուհանների պատնեշող սարքավորումների հեռացումը (և բացառիկ դեպքերում, երբ այդ անհրաժեշտ է, այլընտրանի հարմար ձևավորում ունեցող անվտանգության սարքերի տեղադրումը) չպետք է պահանջի զգալի ներդրումներ և միաժամանակ օգտակար կլինի բոլորի համար:

Վարակիչ հիվանդություններ

31. Վարակիչ հիվանդությունները և հատկապես պալարախտը, հեպատիտը, ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ-ը մի շարք եվրոպական երկրներում դարձել են խոշոր առողջապահության համար մտահոգություն առաջացնող մեծ խնդիր: Թեև այս հիվանդությունները բնակչության մեջ նույնպես տարածված են, նրանք որոշ ուղղիչ համակարգերի համար դարձել են բարդ խնդիր: Հետևաբար, ԽԿԿ-ն մի շարք առիթներով արտահայտել է իր լուրջ մտահոգությունները այս խնդրի լուծման համար անբավարար միջոցների ձեռնարկման կապակցությամբ: Ավելին, նյութական պայմանները, որոնցում պահվում են բանտարկյալները, հաճախ այնպիսին են, որ կարող են միայն նպաստել այս հիվանդությունների տարածմանը:

ԽԿԿ-ն գիտակցում է, որ ծանր տնտեսական ճգնաժամ ապրող երկրներում, ինչպիսին են այսօր ԽԿԿ-ի կողմից այցելված շատ երկրներ, անհրաժեշտ են գոհողություններ, այդ թվում նաև ուղղիչ հիմնարկներում: Սակայն, որքանով էլ որ այդ դժվարությունները առկա լինեն, անձի ազատագրվման գործողությունը միշտ հոգատարություն է պահանջում, որն էլ իր հերթին պարտավորեցնում է իրականացնել

առողջության նախապահպանական, մասսայական հետազոտությունների ու բուժման արդյունավետ մեթոդների կիրառում: Պետական մարմինների կողմից այս պարտականության կատարումը առավել կարևոր է և անհրաժեշտ, երբ խոսքը գնում է կյանքին սպառնացող հիվանդությունների մասին:

Զանգվածային հետազոտման ժամանակակից մեթոդների կիրառումը, դեղամիջոցների և համապատասխան նյութերի անընդմեջ մատակարարումը, անձնակազմի առկայությունը, որը ապահովում է ազատագրկված անձանց նշանակված դեղամիջոցների ընդունումը ճիշտ ժամին և ճիշտ քանակով, և անհրաժեշտության դեպքում հատուկ սննդի ապահովումը կազմում են վերոհիշյալ հիվանդությունների դեմ պայքարելու և ազատագրկված անձանց անհրաժեշտ բժշկական սպասարկումը իրականացնելու արդյունավետ ռազմավարության հիմնական տարրերը: Վարակիչ հիվանդություններով տառապող բանտարկյալների բնակեցման տեղերում նյութական պայմանները պետք է նպաստեն նաև նրանց առողջական վիճակի բարելավմանը. բացի բնական լույսից և լավ օդափոխությունից նրանք պետք է ունենան բավարար հիգիենայի պայմաններ, ինչպես նաև պետք է գերբնակեցված չլինեն:

Ավելին, այս բանտարկյալները չպետք է մեկուսացվեն բանտում պահվող այլ անձանցից, եթե դա խիստ անհրաժեշտ չէ բժշկական կամ այլ պատճառներով: Այս առումով, ԽԿԿ-ն ցանկանում է հատկապես ընդգծել, որ չի կարող լինել որևէ բժշկական հիմնավորում բանտարկյալների մեկուսացման համար միայն այն պատճառով, որ նրանք ունեն դրական ՄԻԱՎ:

Այս հարցերի սխալ պատկերացումների վերացման համար ազգային մարմինները բանտարկյալներին և բանտերի ծառայողներին պարտավոր են ապահովել վարակիչ հիվանդությունների վերաբերյալ ուսուցման ծրագրով: Այս ծրագիրը պետք է ներառի հիվանդությունների վարակման ձևերը, նրանցից պաշտպանվելու և համապատասխան նախապահպանական միջոցները: Հատկապես պետք է լուսաբանվի սեռական կապերի և դեղամիջոցների ներերակային օգտագործման ճանապարհով ՄԻԱՎ-ով և հեպատիտ B/C-ով վարակվելու վտանգը և բացատրվի օրգանիզմի հեղուկային միջավայրերի դերը՝ որպես ՄԻԱՎ-ի և հեպատիտի վիրուսակիրներ:

Պետք է նմանապես ընդգծել, որ համապատասխան տեղեկատվությունը և խորհրդատվությունը պետք է տրամադրվի յուրաքանչյուր գնումից առաջ, իսկ դրական արդյունքի դեպքում նաև՝ հետո: Ակնհայտ է, որ հիվանդին վերաբերող տեղեկությունները պետք է պաշտպանվեն բժշկական գաղտնիության սկզբունքով: Սկզբունքորեն որևէ միջամտություն այս բնագավառում պետք է հիմնված լինի տվյալ տեղեկացված անձանց կողմից տրված համաձայնության վրա:

Ավելին, տվյալ երկրներում այս բնագավառում գործող բոլոր նախարարություններն ու հիմնարկները պետք է լավագույն ձևով կոորդինացնեն իրենց ճիգերը վերոհիշյալ հիվանդությունների դեմ պայքարելու համար: ԽԿԿ-ն այս առումով հատուկ նշում է, որ պետք է երաշխավորվի հիվանդությունների բուժման շարունակումը² բանտից ազատվելուց հետո:

² Տե՛ս էջ 25 «Բժշկական սպասարկումն ազատագրկման վայրերում», «Վարակիչ հիվանդություններ» բաժինը:

Բարձր անվտանգության միջոցներ պահանջող տեղամասեր

32. Յուրաքանչյուր երկրում, անպայման կան մի շարք բանտարկյալներ, որոնք անվտանգության տեսակետից մեծ վտանգ են ներկայացնում և հետևաբար պահանջում են պահման հատուկ պայմաններ: Բանտարկյալների կողմից կատարված հանցանքների բնույթը, նրանց վերաբերմունքը բանտային կյանքի սահմանափակումներին կամ նրանց հոգեբանական և հոգեկան նկարագիրը կարող են հիմք հանդիսանալ մեծ վտանգ ներկայացնող բանտարկյալների թվին դասվելու համար: Բանտարկյալների այս խումբը կազմում է (կամ առնվազն պետք է կազմի, եթե դասակարգման համակարգը գործում է բավարար) բանտերում պահվող բոլոր բանտարկյալների մի փոքր մասը: Այնուամենայնիվ, սա այն խումբն է, որը հատուկ մտահոգություն է առաջացնում ԽԿԿ-ի համար, քանի որ այս բանտարկյալների նկատմամբ հատուկ միջոցների կիրառման անհրաժեշտությունը իր հետ բերում է անմարդկային վերաբերմունքի ավելի բարձր հավանականություն:

Անվտանգության տեսակետից մեծ վտանգ ներկայացնող բանտարկյալները իրենց պահման տեղամասերի սահմաններում պետք է օգտվեն համեմատաբար ավելի հանգիստ ռեժիմից, որը նրանց բանտում պահելու ծանր վիճակի փոխհատուցումն է: Նրանք, մասնավորապես պետք է ունենան հնարավորություն հանդիպելու տվյալ տեղամասերում գտնվող բանտարկյալների հետ և գործունեության բավականին մեծ ընտրություն: Պետք է հատուկ ջանքեր գործադրվեն բարձր անվտանգության տեղամասերում ներքին լավ մթնոլորտ ստեղծելու համար: Սրա նպատակը պետք է լինի անձնակազմի և բանտարկյալների միջև դրական հարաբերությունների ստեղծումը: Սա բխում է ոչ միայն տվյալ տեղամասում գտնվող անձանց նկատմամբ մարդկային վերաբերմունքի ցուցաբերման, այլ նաև արդյունավետ հսկողության և անվտանգության պահպանման, ինչպես նաև անձնակազմի անվտանգության շահերից:

Գործունեության բավարար ծրագրի առկայությունը բարձր անվտանգության տեղամասերում նմանապես կարևոր է, եթե ոչ ավելի կարևոր, քան սովորական տեղամասերում: Սա կարող է մեծապես նպաստել կանխելու տեղամասում տիրող լարված մթնոլորտի բացասական ազդեցությունը բանտարկյալի վրա: Այս գործունեությունը պետք է լինի հնարավորին չափ բազմազան (կրթություն, սպորտ, մասնագիտական աշխատանք և այլն): Ինչ մասնավորապես վերաբերում է աշխատանքին, պարզ է, որ անվտանգության պահպանման նկատառումներից ելնելով կարող են բացառվել սովորական բանտերում կիրառվող աշխատանքի շատ տեսակներ: Սակայն սա չի նշանակում, որ բանտարկյալները պետք է զբաղվեն միմիայն միապաղաղ բնույթի աշխատանքով:

Ակնհայտ է, որ հատուկ անվտանգության ռեժիմի պայմաններում բանտարկյալները չպետք է պահվեն ավելի երկար, քան դա պահանջվում է իրենցից բխող վտանգից: Անհրաժեշտ է պարբերաբար վերանայել պահման ձևին վերաբերող որոշումները: Այս որոշումների վերանայումը պետք է միշտ հիմնված լինի ամեն մի բանտարկյալի վարքագծի գնահատման վրա, որը պետք է կատարվի համապատասխան ուսուցում ստացած անձնակազմի կողմից: Բացի այդ, կալանավորներին պետք է հնարավորին չափ լրիվ տեղեկացնել իրենց տվյալ տեղամասում տեղավորման իսկ

անհրաժեշտության դեպքում, նաև պահելու ժամկետի երկարաձգման պատճառների մասին, որը հնարավորություն կտա արդյունավետ ձևով հարմարվել իրենց նկատմամբ կիրառվող միջոցներին:

Ցմահ բանտարկության և երկարաժամկետ դատապարտված բանտարկյալներ

33. Եվրոպական շատ երկրներում աճում է ցմահ բանտարկության և երկարատև ժամկետով դատապարտվածների թիվը: ԽԿԿ-ն իր մի շարք այցելությունների ընթացքում հայտնաբերել է, որ այս կարգի բանտարկյալների վիճակը նյութական պայմանների, գործունեության և մարդկային շփումների հնարավորությունների տեսակետից չափից ավելի ծանր է: Ավելին, այս կարգի շատ բանտարկյալներ ենթարկվում են հատուկ սահմանափակումների, որոնք կարող են ավելի սաստկացնել երկարատև ազատազրկմանը բնորոշող բացասական ազդեցությունը. այսպիսի սահմանափակումների օրինակներ են՝ այլ ազատազրկվածներից մշտապես անջատ պահումը, խցից դուրս գալու ժամանակ ձեռնաշղթաների կրումը, մյուս բանտարկյալների հետ հաղորդակցվելու արգելումը և այցելությունների քանակի սահմանափակումը: ԽԿԿ-ն չի տեսնում որևէ հիմնավորում բոլոր որոշակի պատիժ կրող բանտարկյալների նկատմամբ այս սահմանափակումների անխտիր կիրառման համար, առանց ինչպես հարկն է հաշվի առնելու՝ ներկայացնում են նրանք արդյո՞ք (կամ չեն՞ ներկայացնում) վտանգ՝ յուրաքանչյուրը առանձին վերցրած:

Երկարաժամկետ բանտարկությունը սոցիալական շփման տեսակետից, կարող է ունենալ մի շարք հետևանքներ բանտարկյալների համար: Նրանք դառնում են հաստատության մեխանիզմից կախված մասնիկ և կարող են նաև ունենալ բազմաթիվ հոգեբանական խնդիրներ (այդ թվում կորցնել սեփական անձի նկատմամբ հարգանքը, զրկվել սեփական սոցիալական հմտություններից) և ավելին, հասարակությունից, ուր համարյա թե բոլորը ի վերջո վերադառնում են, մեկուսանալու հակում ունենալ: ԽԿԿ-ի տեսակետից երկարաժամկետ ազատազրկման դատապարտված անձանց հատկացվող ռեժիմները պետք է փորձեն պոզիտիվ և կանխարգելիչ մեթոդներով նվազեցնել այս հետևանքների ազդեցությունը:

Այդպիսի բանտարկյալները պետք է հնարավորություն ունենան զբաղվելու զանազան բնույթի լայն գործունեությամբ (աշխատանք, գերադասելի է մասնագիտական, կրթություն, սպորտ, հանգստի և իրար հետ շփվելու զանազան ձևեր): Ավելին, նրանք պետք է իրենց ժամանակը անցկացնելու որոշակի ընտրության հնարավորություն ունենան, որը կզարգացնի իրենց ինքնուրույնության և անհատական պատասխանատվության զգացմունքը: Նրանց բանտարկության ժամկետը իմաստալից դարձնելու նպատակով պետք է լրացուցիչ քայլեր ձեռնարկել՝ դատապարտյալներին պետք է օգնել հոգեբանորեն համակերպվելու իրենց ազատազրկման ժամկետի հետ և նախապատրաստել նրանց ժամկետը լրանալուն պես բանտից ազատվելուն: Այս հարցում կարևոր դեր են խաղում անհատական մոտեցման պլանները և համապատասխան հոգեբանական և սոցիալական օժանդակությունը: Բացի այդ, երկարաժամկետ դատապարտյալների վրա ինստիտուցիոնալիզացիայի բացասական հետևանքների ազդեցությունը կարող է ոչ այնքան ազդեցիկ լինել և նրանք ավելի լավ նախապատրաստված լինեն բանտից ազատվելուն, եթե հնարավորություն ունենան արդյունավետ ձևով շփվել արտաքին աշխարհի հետ: